

Alsósokra hangolva – Médiatudatosságot fejlesztő feladatok

3-4. évfolyamos diákoknak

Bevezető

A feladatok harmadik-negyedik évfolyamos gyerekeknek készültek. Céljuk, hogy akár egy-egy feladat kapcsán is lehessen médiaértéssel, médiatudatossággal foglalkozni a tanórákon.

A feladatok leírásában szerepel a feladat célja, a feladat által érintett fogalmak felsorolása. Megtalálható továbbá, hogy milyen műveltségi területhez, tantárgyhoz kapcsolható, és hogy milyen képességeket fejleszt. Jeleztük, ha a feladat megoldásához előzetes tudás szükséges.

Szeretnénk ezekkel a feladatokkal lehetőséget kínálni arra, hogy matematika, etika, vizuális kultúra, környezetismeret vagy technika és tervezés órán is lehessen médiahasználatról beszélgetni a gyerekekkel vagy röviden megvizsgálni fontos médiajelenségeket. A feladatok általában több tantárgy anyagát ötvözik, a feladat leírásában jeleztük, hogy melyek ezek a tantárgyak. A kiegészítő feladatokban ötleteket adunk arra, hogyan lehetne az adott tevékenységet egy másik tantárgy óráján felhasználni. Legtöbbször komplex műveletekről van szó, például számolás, mérés és alaprajz értelmezése szükséges a megoldáshoz, tehát egyszerre több tantárgy tudásanyagát mozgatják meg.

A feladatokkal a mindennapi élethez szükséges gyakorlatias gondolkodást is szeretnénk fejleszteni, ezért általában ilyen részük is van, például: ha internetkábel veszünk a másik szobában található számítógéphez, akkor olyan hosszú vezetékkel kell venni, amely a fal átfúrása nélkül is elér a megfelelő helyre. A fogalmak és témák a 2020-as NAT kerettanterveihez igazodnak.

A feladatok szabadon változtathatók, átalakíthatók, új kérdésekkel bővíthetők vagy rövidíthetők, más megközelítéssel, újragondolással egyéb tantárgyak óráin is használhatók. Minden feladat után megtalálható a megoldása. A médiaértési, médiahasználati tanuláshoz magyarázatot is adunk, illetve ajánlunk olyan forrásokat, amelyekből tájékozódni lehet. Ha lehetséges, a feladatot IKT-eszközökön való felhasználásra alkalmas formátumban is elérhetővé tesszük. A legtöbb feladatnak éppen ezért van ppt-s változata, mert ezek nem igénylik semmilyen szoftver, applikáció telepítését, a PowerPoint segítségével használhatók.

Idézzük meg!

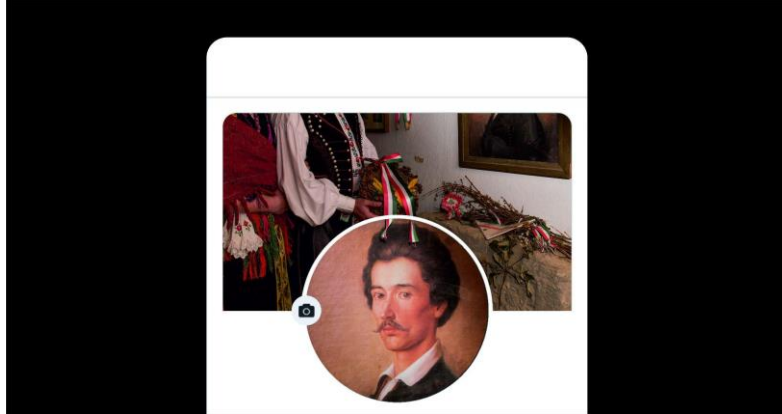
A feladat célja:	<i>Hamis idézetten keresztül szeretnénk felhívni a gyerekek figyelmét arra, hogy amit az interneten olvasnak nem feltétlenül igaz. A 3-4. osztályosok is nézegetnek, játszanak az interneten, viszonylag sok időt töltenek a virtuális térben. Azonban még sokkal naivabbak és hiszékenyebbek sokszor, így már ebben a korban érdemes óvatosan – úgy, hogy ne ijesszük el őket az internethasználatától – rávilágítani, hogy fontos megszűrni az ott olvasott információkat, és több forrásból tájékozódni.</i>
Kulcsfogalmak:	<i>helyesírás j-ly, toldalékolás szabályai, hitelesség, internetes források ellenőrzése, portré</i>
Érintett műveltségi területek:	<i>magyar nyelv és irodalom, etika, rajz és vizuális kultúra, digitális kultúra</i>
A feladat által fejlesztett képességek:	<i>helyesírás szabályai j-ly, toldalékolás, szövegértés, logikus gondolkodás, digitális források megfelelő használata, probléma felismerése, kritikus gondolkodás kialakítása</i>
Médiaértési tanulság:	<i>az interneten látott, olvasott dolgok hitelességének szűrése, az internetes forrásokat hogyan ellenőrizzük</i>
Médiaértési fogalmak:	<i>hitelesség (nyomtatott sajtótermékek és internetes oldalak tekintetében), álprofil</i>
Munkaforma:	<i>A feladat megoldható csoportban, párban és egyénileg is.</i>
Előzetes tudás:	<i>helyesírás szabályai j-ly, toldalékolás szabályai, internetes böngészés alapszintű ismerete, ismert történelmi személy, Petőfi Sándor életének, munkásságának alapszintű ismerete</i>
Szükséges eszközök:	<i>a papíralapú változat kinyomtatásához nyomtató, a digitális változathoz számítógép, tablet</i>

Idézzük meg!

Olvassátok el az alábbi rövid szöveget:

„Az a baly az interneten terlyedő idézetekel, hogy sosem tudhatlyuk biztosan, ki írta.”

Petőfi Sándor

- a) Elrejtettünk az idézetben 4 db helyesírási hibát. Karikázzátok be őket!
- b) Ha megtaláltátok a hibákat, írjátok le az egész mondatot helyesen!
- c) Miért szerepel Petőfi Sándor neve az idézett szöveg alatt?
- d) Ki volt Petőfi Sándor? Mit tudtok róla? Milyen verseket ismertek tőle?
- e) Nézzük meg az őt ábrázoló fotót! Hasonlóan szoktuk látni őt az iskolai tankönyvekben?
- f) Mi a véleményetek Petőfinek erről a mondásáról? Miért tehette ezt a kijelentést?
- g) Mit jelenthet, hogy hiteles egy szöveg? Mit jelent a hitelesség kifejezés?
- h) Hogyan győződhetünk meg egy internetes oldal, hír hitelességéről?

Idézzük meg! (Lehetséges megoldások)

a) Olvassátok el a kép fölött látható mondatot! Elrejtettünk benne 4 db helyesírási hibát. Ki találja meg leghamarabb őket?

1. *baly* – *baj*
2. *terlyedő* – *terjedő*
3. *idézetekel* – *idézetekkel*
4. *tudhatlyuk* – *tudhatjuk*

b) Ha megtaláltátok a hibákat, írjátok le az egész mondatot helyesen.

Az a baj az interneten terjedő idézetekkel, hogy sosem tudhatjuk biztosan, ki írta.

c) Miért szerepel Petőfi Sándor neve az idézett szöveg alatt?

Mert ő mondhatta a felette szereplő mondatot. (Bár még 3-4. osztályban nem tanulják, így nem elvárás, hogy tudják, de előfordulhat, hogy valaki az idézőjelet is felismeri, és azt is megemlíti, hogy ez a jele annak, hogyha valaki másnak a szavait használjuk, idézzük.)

d) Ki volt Petőfi Sándor? Mit tudtok róla? Milyen verseket ismertek tőle?

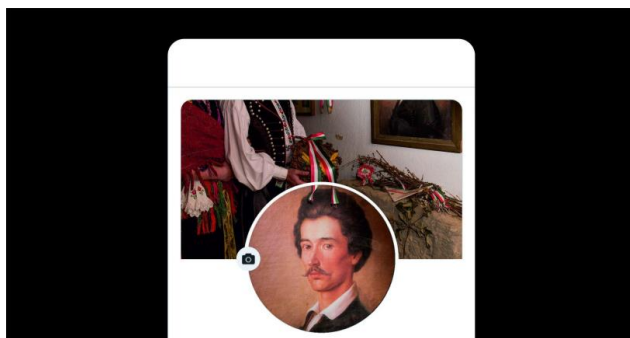
Attól függően, hogy melyik osztály milyen tankönyvet használ, illetve milyen sebességgel haladnak a tananyaggal, teljesen változó lehet a Petőfivel kapcsolatos előzetes ismeretük. A tananyag felosztásától függően is változhat, hogy a 3-4. osztályos gyerekek mit tudnak, mit tanultak már Petőfiről. Azonban minden iskolában március 15-én megemlékezéseket szoktak tartani, ha esetleg magyar nyelv és irodalom órán még nem foglalkoztak külön vele, az iskolai ünnepségre készülve mindenképpen szóba kerül.

Amiket valószínűleg megemlítenek:

- *Anyám tyúkjá*
- *Nemzeti dal*
- *1848-49-es szabadságharc*

Ha valaki még emlékszik rá, az említett versekből egy-egy részletet közösen is el lehet mondani a gyerekekkel.

- e) Nézzük meg az alábbi képet! Először a közepen lévő profilképet nézzétek! Hasonlóan szokták őt ábrázolni? Hasonlít az iskolai tankönyvekben szereplő fényképekhez?

Az arc, a jellegzetes bajusz, ez a féloldalas beállítás mind-mind ismerős.

További rávezető kérdések, mielőtt a teljes fotót felfednénk:

A háttérben egy nemzeti színű mintázat látszik, középen pedig egy fehér keretben Petőfi arcképe. Nem emlékeztet benneteket valamilyen felületre ez a két kép így egymásba illesztve?

A Facebook felületére emlékeztethet minket ez a kép, hiszen ott van lehetőség arra, hogy profilképet és háttérképet állítson be az, aki regisztrál erre a felületre.

Akkor most nézzük meg a teljes képet, mert ez csak egy része. Mi a véleményetek erről a képről? Ki készíthette? Maga Petőfi?

Így a teljes képből már egyértelműen látszik, hogy valóban egy Facebook-profilról van szó. Petőfi nem készíthetett magának Facebook-profilt, hiszen már közel 200 éve nem él. Akkor mégis ki készíthette? Ezt talán sosem tudjuk meg, bárki... Valaki készített egy álprofil. Lehet, hogy azért, mert nagy rajongója a költőnek, és hasznos információkat igyekszik közzé tenni róla az oldalon, de az is lehet, hogy csak viccből csinálta, mert poénosnak gondolta, hogy egy ilyen közösségi oldalon más bőrébe tud bújni, és akár egy ilyen történelmi karakter mögé rejtőzve mondja el a saját véleményét a dolgokról. Nem tudhatjuk, azonban mindenképpen fenntartással kell kezelniünk azokat a dolgokat, amiket az interneten olvasunk. Térjünk is vissza az óra elején olvasott mondatunkra, ami elvileg Petőfi Sándortól származik.

f) Mi a véleményetek Petőfinek erről a mondásáról? Miért tehette ezt a kijelentést?

Ha még nem jöttek rá, hogy a mondat nem származhat Petőfitől, az alábbi kérdésekkel segíthetünk:

Tehette-e egyáltalán ő ezt a kijelentést? Miből jöhetünk rá, hogy igen vagy nem? Mi lehet a kulcsszó a mondatban, ami segíthet?

A kulcsszó vagy kakukktozás az internet. Tudjátok, mióta használnak internetet az emberek? Nektek már természetes dolog, hogy akár a telefonotokon, tableten, laptopon vagy asztali számítógépen interneteztek, játszotok online, videókat néztek és rá tudtok keresni bármire. Vajon a szüleiteknek és nagyszüleiteknek is ilyen könnyen ment az internetezés, amikor annyi idősek voltak, mint most ti? (Esetleg előzetesen ki lehet adni a gyerekeknek, hogy kérdezzék meg a szüleiket, nagyszüleiket, hogy ők mióta használják az internetet, de ha ezt nem is, némileg lehet róla fogalmuk. Biztosan beszélgettek már a szüleikkel, hogy ők miket játszottak gyerekként.)

Magyarországon az 1990-es évek közepétől volt egyáltalán elérhető az internet, és csak 2010 után vált természetessé a háztartásokban az internetkapcsolat. Tehát a szüleitek, nagyszüleitek még nem interneteztek gyerekként. Petőfi Sándor számára pedig maga a fogalom is teljesen ismeretlen volt.

Azonban ne legyetek csalódottak, mert még néhány felnőtt is elgondolkodik, ha meglát egy ilyen idézetet, és van, hogy nekik is kell egy kis idő, mire rájönnek, hogy egy internetes tréfa áldozataivá váltak. Ezzel az idézettel és feladattal arra szeretnénk felhívni a figyelmeteket, hogy nagyon fontos szerepe van a szövegértésnek. Ne csupán annak örüljünk, hogy valamit elolvastunk, mindig gondoljuk is végig, hogy mit tartalmaz maga a szöveg!

g) Mit jelenthet, hogy hiteles egy szöveg? Mit jelent a hitelesség kifejezés? Próbáljátok saját szavaitokkal megfogalmazni!

Hiteles egy szöveg, ha tudjuk, hogy igazi. Nem tartalmaz hamis információkat, és ezt alá is lehet támasztani, bizonyítani lehet. Ha egész pontosan a szótár szerinti megfogalmazást szeretnénk használni, ott a következő szerepel: ha személyre értjük, akkor szavahihető, megbízható személy, ha szövegre, akkor hivatalosan ellenőrzött vagy eredeti szöveg.

Ezt hogyan tudjuk egy nyomtatott újságnál, könyvnél ellenőrizni? Vegyétek kezetekbe az irodalomtankönyvet és nyissátok ki az első oldalon! Nézzétek meg, hogy mit találtok a legelején, még a tartalomjegyzék előtt! Azokat az információkat láthatjuk, amik hitelesítik a tankönyvet. Szerepel azoknak a neve, akik összeállították az irodalomkönyveteket, akik az információkat összegyűjtötték és leírták. Rajtuk kívül szerepel a lektor neve, ő az, aki a szerzők után, de még a kiadás előtt alaposan átolvassa a könyvet, kijavítja a helyesírási és mondatszerkesztési hibákat. Ha ez is megvan, akkor a szerkesztőhöz kerül az eddig elkészült alkotás – ő az, aki úgy rendezi össze az egészet, ahogy annak könyv formájában ki kell néznie. Ez a sok-sok ember felel tehát azért, hogy számunkra egy olyan tankönyvet állítsanak össze, ami hiteles információkat, szövegeket tartalmaz.

h. Hogyan győződhetünk meg egy internetes oldal, hír hitelességéről?

De mi a helyzet az interneten elérhető tartalmakkal? Ott hogyan tudunk meggyőződni arról, hogy valami hiteles? Ti szoktatok interneten keresgélni? Tanuláshoz esetleg? A lehetőségünk megvan arra, hogy használjuk az internetet, hiszen már lehet, hogy ti is hallottátok azt a kifejezést, hogy az internet egy információs szupersztráda. Ez mit is jelenthet? Egyrészt a szupersztráda azt is szimbolizálja, hogy egymás mellett több út szerepel, vagyis több helyről szerezhetünk információt, másrészt attól szupersztráda, hogy a leggyorsabb hely, felület, ahonnan tudásra tehetünk szert. Viszont, amíg egy nyomtatott könyv esetében láthattuk, milyen sok ember kezén megy keresztül az információ, mire eljut odáig, hogy a kezünkbe vehessük nyomtatott formában, addig az internetre felkerülhet olyan módon is, hogy nem kérnek fel lektort és szerkesztőt, aki átnézné a szöveget, akár idő, pénzpórolás miatt, akár szándékos félrevezetésből. Mindenesetre így saját magunk felelőssége, hogy kiszűrjük, mely oldalak megbízhatóak és melyek nem. A következőkre érdemes figyelniük egy internetes oldal kapcsán:

- *ki a szerző?*
- *Vannak-e más művei, és ha igen, hasonló témában?*
- *Ki a célközönség? Kiknek íródott?*
- *Érvényessége? Mikor írták? Mennyire naprakész az információ?*
- *Mennyire foglalkozik alaposan a témával?*
- *Más oldalakon is ugyanazokat az adatokat találjuk meg az adott témával kapcsolatban?*

Összességében ezeket a kérdéseket érdemes feltenni magunknak, hiszen így ellenőrizhetjük leginkább egy oldal hitelességét.

Kiegészítő feladatok

Digitális kultúra:

Keressünk rá az interneten Petőfi Sándor nevére! Nézzük meg, milyen oldalakat találunk az első 1-2 találatnál, és meg tudjuk-e válaszolni a fenti kérdéseket!

Vizuális kultúra:

Mutatok nektek egy újabb képet Petőfiről. Ez egy rajz, és igazából csak körvonalakat fogtok látni. Először nézzétek meg a képet, és mondjátok el, milyennek látjátok őt! Milyen érzelmek olvashatók le az arcáról?

Hasonlóan néz ki, mint az előző képen, amit a Facebook-profilon láttunk. Itt is kissé féloldalasan látjuk, ugyanolyan a haja, megvan a jellegzetes bajusz. Igazából érzelmeket nem nagyon látunk az arcán, komolyan, de nem szigorúan néz. Miért így látjuk minden egyes róla készült képen? Petőfi Sándorról – mint ahogyan az 1800-as években élt valamennyi híres történelmi személyről – nem sok fényképet láthatunk, hiszen maga a fényképezés korszakának kezdete körülbelül 1839-re tehető. Mire nagy tömegek számára is elérhetővé vált, az pedig még évtizedekbe telt. Így Petőfiről többnyire portrékat, festett képeket láthatunk. A portrék a 16. századtól váltak egyre népszerűbbé, amikor az ember egyediségét kezdték felfedezni. Lényege az ember megörökítése, az emberábrázolás. Mivel a megörökítés volt a lényege, az arckifejezés, a mimika még nem igazán jutott jelentős szerephez. Ez majd csak a fényképezés széleskörű elterjedésével változik meg. Játsszunk most egy kicsit! Alakítsátok át Petőfi portréját úgy, hogy különböző érzelmeket próbáljunk megjeleníteni az arcán! A képről eltűntettünk néhány dolgot: a száját, a jellegzetes bajuszt, és van, ahol a szemöldököt is.

1. Alakítsátok az arcát vidámra!

2. Alakítsátok az arcát szomorúra!

3. Alakítsátok az arcát mérgesre!

